

ULAZAK RH U EUROPSKU MONETARNU UNIJU

Grilec, Filip

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:489462>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-21**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**ULAZAK RH U EUROPSKU MONETARNU
UNIJU**

Mentor:

prof. dr. sc. Nikolić Nikša

Student:

Filip Grilec

Split, kolovoz, 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ime i prezime studenta/ice

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je _____
(vrsta rada)

isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica:

U Splitu, _____

(potpis)

PREDGOVOR

Zahvaljujem se svom mentoru prof. dr. sc. Nikolić Nikšikoji je pratio cijeli proces nastajanja diplomskog rada i svojim savjetima i entuzijazmom usmjeravao me kako da prevladam probleme koji bi se pojavili prilikom izrade diplomskog rada.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
1.1. Problem istraživanja.....	1
1.2. Predmet istraživanja.....	1
1.3. Ciljevi rada	2
1.4. Metode rada.....	2
1.5. Struktura rada.....	3
2. UVJETI ZA ULAZAK U EUROPSKU MONETARNU UNIJU	4
2.1. Kriteriji nominalne konvergencije	5
2.2. Kriteriji realne konvergencije.....	8
2.3. Financijska kriza i funkcioniranje EMU	9
3. ISKUSTVA DRŽAVA NAKON ULASKA U EUROPSKU MONETARNU UNIJU	11
3.1. Grčka.....	13
3.2. Portugal.....	14
3.3. Francuska	15
3.4. Austrija	17
4. ULAZAK REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKU MONETARNU UNIJU	19
4.1. Potencijalne prednosti od uvođenja eura u Hrvatskoj	23
4.2. Potencijalni nedostaci od uvođenja eura u Hrvatskoj	26
5. ZAKLJUČAK.....	29
LITERATURA	31
POPIS SLIKA.....	33
POPIS TABLICA	34
POPIS GRAFIKONA	35
POPIS KRATICA	36
SAŽETAK.....	37
SUMMARY.....	38

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

U ovome dijelu biti će definiran problem istraživanja: Svaka zemlja članica EU koja želi ući u euro-zonu i uvesti euro kao službenu valutu, mora zadovoljiti kriterije iz Maastrichta, odnosno kriterije nominalne konvergencije kojima se obuhvaća: stabilnost cijena, tečajni kriteriji, kamatni te fiskalni (proračunski deficit i javni dug). Ispunjavanje prethodno navedenih kriterija dovodi do uravnoteženih poslovnih procesa i dobre ekonomske politike. Pored nominalnih kriterija potrebno je zadovoljiti i kriterije realne konvergencije. Problem koji nastaje je činjenica da ispunjavanje nominalnih kriterija ne podrazumijeva i ispunjavanje realnih kriterija, kojima se postiže ekonomska povezanost među siromašnim i bogatim zemljama, a rezultat se ogleda u približavanju siromašnih, bogatijim zemljama.

1.2. Predmet istraživanja

Iz prethodno definiranih problema proizlazi predmet istraživanja, teorijska analiza prethodno navedenih kriterija koji predstavljaju preduvjet ka ekonomskom rastu. Naglasak se stavlja na prednosti i probleme s kojima su se suočile zemlje članice EU-a koje su uvele euro, a poseban naglasak se stavlja na probleme s kojim se suočava Republika Hrvatska. Iako je službena članica unije već četiri godine, Hrvatska i dalje nije uvela euro kao službenu valutu. Preoblem u Hrvatskoj predstavlja vanjska i unutrašnja gospodarska neravnoteža, a slabosti se očituju u strukturnoj nekonkurentnosti i slabom performansom izvoznog sektora, relativno visokom izvoznom dugu, rastućim fiskalnim neravnotežama te relativno visokoj nezaposlenosti

1.3. Ciljevi rada

Iz prethodno definiranih problema i predmeta rada proizlazi cilj rada koji je razmotriti koje su mogućnosti, kriteriji i uvjeti kako bi Republika Hrvatska, kao članica Europske unije, postala dio Eurozone i usvojila euro kao službenu valutu. Radom se nastoje ostvariti sljedeći ciljevi:

- Teorijski objasniti i analizirati uvjete za ispunjenje kriterija nominalne konvergencije
- Teorijski objasniti i analizirati uvjete za ispunjenje kriterija realne konvergencije
- Analizirati utjecaj financijske krize na stanje u Europskoj monetarnoj uniji
- Analizirati iskustva država nakon ulaska u Europsku monetarnu uniju
- Identificirati potencijalne prednosti i nedostatke od uvođenja eura u Hrvatsku

1.4. Metode rada

Za potrebe ovoga rada podaci su se prikupljali iz primarnih i sekundarnih izvora. Potrebna literatura pronalazila se pomoću internetskih baza podataka te knjižničkih centara. U izradi su pripomogle brojne knjige, časopisi, zbornici radova te Internet stranice. Od znanstvenih metoda korištene su:

- metoda analize
- induktivna metoda
- metoda sinteze
- deskriptivna metoda
- metoda komparacije
- metoda kompilacije
- metoda generalizacije

1.5. Struktura rada

Rad čini pet cjelina. Prvi dio rada je uvod koji donosi predmet, problem i cilj rada, metodologiju rada te sadržaj i strukturu rada. Druga cjelina ovoga rada odnosi se na uvjete za ulazak u Europsku monetarnu uniju gdje se razmatra koje uvjete zemlje članice moraju ispuniti kako bi zadovoljili Maastrichtske kriterije i postale punopravne članice Europske monetarne unije. Uz Maastricht kriteriji analiziraju se i kriteriji realne konvergencije kao i utjecaj financijske krize na stanje u Europskoj monetarnoj uniji. Treća cjelina u ovome radu razmatra iskustva država nakon ulaska u Europsku monetarnu uniju, gdje se razmatraju odabrane zemlje: Grčka, Portugal, Francuska i Austrija. Četvrti dio ovoga rada odnosi se na ulazak Republike Hrvatske u Europsku monetarnu uniju. U ovom dijelu rada promatra se monetarna politika, odnosno monetarni sustav Hrvatske, problemi s kojima se nosi hrvatski ekonomski i monetarni sustav, slabosti hrvatskog gospodarstva, odnosno razlozi zbog kojih Republika Hrvatska ne ispunjava uvjete za uvođenje eura, i što mora učiniti kako bi postala dio Europske monetarne unije i prihvatila euro kao službenu valutu. Također identificiraju se potencijalne prednosti i nedostaci do kojih može doći uvođenjem eura u Hrvatsku. Peti dio ovoga rada je zaključak, donesen temeljem pisanog dijela rada i korištene literature.

2. UVJETI ZA ULAZAK U EUROPSKU MONETARNU UNIJU

Monetarna politika, uz fiskalnu politiku „predstavlja dva najvažnija stupa makroekonomske politike, kojom se regulira količina novca u optjecaju u skladu sa stvarnim potrebama privredno života.“¹ Također, monetarnom politikom se smatra „pernamentno snabdijevanje privrednog prometa aktivnom količinom novca koja neće izazvati nikakve poremećaju ili koja će u datom trenutku onemogućiti izbijanje i razvijanje negativnih procesa, bilo kao rezultata nedovoljne ili pretjerano velike količine novca u optjecaju.“²

„Monetarna vlast kontrolira ponudu novca u jednoj državi procesom koji se naziva monetarnom politikom, a ona leži na odnosu između kamatnih stopa, odnosno , cijene po kojoj novac može biti posuđen, te ukupne ponude novca.“³ Monetarna politika je važna za gospodarstvo, s obzirom da utječe na „stopu inflacije kapitalne investicije, stopu zaposlenosti, ostvarivanje učinaka na planu deviznog tečaja i bilance plaćanja, poticanja rasta BDP-a.“⁴ Sukladno navedenom ciljevi monetarne politike se odnose na:⁵

- Visoku i stabilnu razinu zaposlenosti
- Zadovoljavajuću bilancu plaćanja
- Nisku i stabilnu razinu inflacije
- Visoku razinu ekonomskog rasta

Cilj monetarne politike ogleda se u dugoročnom osiguravanju stabilnosti cijena, te kratkoročnoj pomoći u stabilizaciji cikličkih kretanja outputa. „Akcije na području monetarne politike moraju izbjeći probleme vremenske nekonzistentnosti i moguće sklonosti nositelja ekonomske politike prema inflaciji kako bi se povećala agregatna potražnja i output.“⁶

„Glavno obilježje suvremene monetarne politike je transparentnost. Naime, središnje su banke u proteklih dvadesetak godina značajno povećale količinu dostupnih informacija koje su

¹ Lovrinović, I., Ivanov, M.(2009): Monetarna politika, RRF-plus d.o.o., Zagreb, str. 204.

²Domančić, P., Nikolić, N (1994): Monetarne financije i financiranje razvoja, Ekonomski fakultet u Splitu, Sveučilište u Splitu, Split, str.110.

³Nikolić, N., Pečarić, M. (2007): Osnove monetarne ekonomije, Naklada Protuđer, Split, str.50.

⁴Ibid, str.50.

⁵Nikolić, N., Pečarić, M. (2007): Osnove monetarne ekonomije, Naklada Protuđer, Split, str.51.

⁶Benić, Đ. (2014): Monetarna politika: transparentnost središnje banke i ciljana inflacija, Ekonomska misao praksa, Dubrovnik, Vol. 23., No. 1, str. 233.

presudne za kreiranje ekonomske politike. Došlo je do velikog porasta količine objavljenih makroekonomskih predviđanja i objašnjenja odluka u sferi monetarne politike.“⁷

2.1. Kriteriji nominalne konvergencije

Punopravno članstvo u ekonomskoj i monetarnoj uniji je cilj i obveza svih novih članica Europske unije (EU). Uvjeti za ulazak u Europsku monetarnu uniju (EMU) koje moraju zadovoljiti zemlje kandidati određeni su Poveljom iz Maastrichta, a nazvani su Maastrichtskim kriterijima, odnosno Kriterijima konvergencije.⁸Kriteriji su razrađeni na temelju odredbi iz članka 121(1) Ugovora o Europskoj uniji. Sve zemlje koje planiraju ući u treću fazu Ekonomske i monetarne unije moraju zadovoljiti kvantitativne pokazatelje, prikazane u tablici 1.⁹

Kriteriji nominalne konvergencije se pretežno usmjeravaju na postizanje kontrole nad fiskalnim sektorom i postizanje stabilnosti cijena, što je iznimno istaknuto u Paktu o stabilnosti i rastu, kojim se članice Europske monetarne unije obvezuju na postizanje srednjoročne i dugoročne fiskalne stabilnosti, ali i izbjegavanju negativnih posljedica koje donosi razlika proizašla iz raznih nacionalnih fiskalnih politika na cjenovnu stabilnost. Sukladno prethodno navedenom, kriterijima konvergencije se onemogućava postizanje previsokih proračunskih deficita zemalja članica monetarne unije.¹⁰

Svrha kriterija konvergencije je poticanje zemalja kandidatkinja na poboljšanje vlastitog gospodarstva, monetarne te fiskalne politike, kako bi ušle spremne u euro-zonu. Na taj način buduće zemlje članice modificiraju svoje politike i usklađuju ih s europskim. Važno je naglasiti kako nije samo dovoljno zadovoljiti kriterije za ulazak u euro-zonu, već ih je i nakon ulaska potrebno održavati jer u protivnom dolazi do negativnih posljedica za cijelu euro-zonu.¹¹

⁷Benić, Đ. (2014): Monetarna politika: transparentnost središnje banke i ciljana inflacija, Ekonomska misao praksa, Dubrovnik, Vol. 23., No. 1, str. 234.

⁸Vrabec, M. (2016): Monetarna politika Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.27.

⁹Kesner-Škreb, M. (2006): Kriteriji konvergencije, Institut za javne financije, Zagreb, 30 (4), str. 407-408.

¹⁰Kersan-Škabić, I. i Mihaljević, A. (2010): Nove zemlje članice EU i EMU - konvergencija i financijska kriza, Izvorni znanstveni članak., Pula, 23 (1), str. 14.

¹¹Kesner-Škreb, M. (2006): Kriteriji konvergencije, Institut za javne financije, Zagreb, 30 (4), str. 407-408.

Tablica 1. Kriteriji nominalne konvergencije

→ STABILNOST CIJENA (INFLACIJSKI KRITERIJI)	Prosječna stopa inflacije u tri zemlje s najnižom inflacijom, plus 1,5 postotni poen
→ TEČAJNI KRITERIJI	Sudjelovanje u tečajnom mehanizmu najmanje dvije godine (fluktuacije tečaja do 15%)
→ KAMATNI KRITERIJI	Prosječna kamatna stopa u tri zemlje s najnižom inflacijom, plus dva postotna poena
→ FISKALNI KRITERIJI <ul style="list-style-type: none">• PRORAČUNSKI DEFICIT• JAVNI DUG	Udio budžetskog deficita konsolidirane opće države manji od 3% BDP-a; Udio javnog duga u BDP-u manji od 60%

Izvor: Izrada autora prema: Vrabec, M. (2016): Monetarna politika Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.27.-28.

Stabilnost cijena pojedine zemlje vidljiva je iz stope inflacije, a ona je bliska onoj koju ostvaruju tri zemlje koje imaju najstabilnije cijene. Kako bi se zadovoljili inflacijski kriteriji, razinu cijena je potrebno mjeriti indeksom potrošačkih cijena koje je istovjetno na cijelom europskom području. U praksi zemlja članica ne smije imati stopu inflacije veću od 1,5 posto poena u odnosu na prosječnu stopu inflacije koju ostvaruju tri zemlje EU (u obzir se uzima godina koja prethodni godini ispitivanja stanja potencijalne zemlje članice EMU). “Tečajni kriterij zahtijeva sudjelovanje u europskom tečajnom mehanizmu (ERM) najmanje dvije godine prije pridruživanja monetarnoj uniji uz poštovanje propisanih granica fluktuacije.”¹²

Kada je riječ o tečajnim kriterijima, ugovorom je utvrđeno: „Održavanje normalnih fluktuacija u granicama određenim Tečajnim mehanizmom Europskog monetarnog sustava, tijekom najmanje dvije godine, bez devalvacije u odnosu na bilo koju valutu zemlje članice.“¹³ Zemlja članica je dužna sudjelovati u Tečajnom mehanizmu Europskoga monetarnog sustava i to kontinuirano tijekom dvije godine. Drugim riječima fluktuacije tečaja

¹²Vujčić, B. (2003): Euro-Europska monetarna unija i Hrvatska, Masmedia, Zagreb, str.42.

¹³Ibid, str. 407.

među valutama i eurima članica se moraju nalaziti u prihvatljivim (dogovorenim) granicama. Također, zamljama članicama je zabranjeno da u tom razdoblju devalviraju svoje valute. Nakon što se uđe u treću fazu i prihvati euro, Europski monetarni sustav se zamjenjuje onim novim, Tečajnim mehanizmom (ERM II). 1979. godine je Europski monetarni sustav utvrđen na način da su se zamlje članice obvezale za svoju valutu kako bi se izbjegle velike fluktuacije, postigla monetarna stabilnost i stvorila podloga za primjenu zajedničke valute. 1999. godine se Europski monetarni sustav mijenja u ERM II te euro postaje uporište za one zemlje koje će u njemu sudjelovati. To se odnosi na one zemlje koje su članice EU-a, ali još nisu prihvatile euro te moraju sudjelovati u ERM II dvije godine prije preuzimanja eura kao službene valute.¹⁴

Prema kamatnim kriterijima, ugovorom se navodi: „Postojanost konvergencije koju ostvari zemlja članica (...) izražava se pomoću razina dugoročne kamatne stope.“¹⁵ Prema tim kriterijima nominalna dugoročna kamatna stopa ne smije biti veća od dva postotna poena uzevši u obzir kamatnu stopu triju zemalja članica koje imaju najnižu stopu inflacije. U obzir se uzima godina prije početka ispitivanja stanja u potencijalnoj zemlji članici EMU-a. Kako bi se lakše održala Ekonomska i monetarna unije kada je riječ o upravljanju fiskalnom politikom, 1. siječnja 1999. godine počinje primjena Pakta za stabilnost i rast. Svrha Pakta je da se u zemljama članicama i nakon uvođenja eura održi proračunska disciplina. Glavno načelo Pakta obvezuje sve zemlje članice da održavaju ravnotežu svoga proračuna. Ovo načelo uključuje još jedan kriterij konvergencije, odnosno fiskalne kriterije prema kojima:¹⁶

- Udio budžetskog deficita konsolidirane opće države mora biti manji od 3% BDP-a;
- Udio javnog duga u BDP-u mora biti manji od 60%

Ukoliko se ne poštuju prethodno navedeni kriteriji Vijeće i Komisija Europske unije nalažu zemlji članici da počne poduzimati odgovarajuće mjere kojima će se suzbiti preveliki deficit. Ukoliko zemlja članica ne stabilizira svoje javne finacije na osnovu Pakta poduzimaju se mjere sankcije. Sankcije se kreću od beskamatnog depozita kojeg je potrebno položiti Uniji, pa sve do nepovratne kazne ukoliko se deficit ne korigira u roku od dvije godine. Konkretnih

¹⁴Kesner-Škreb,M. (2006): Kriteriji konvergencije, Institut za javne financije, Zagreb, 30 (4), str. 407-408.

¹⁵Ibid, str. 408.

¹⁶Kesner-Škreb,M. (2006): Kriteriji konvergencije, Institut za javne financije, Zagreb, 30 (4), str. 407-408.

pravila za primjenu sankcija ne postoji, sve ovisi o ocjeni Vijeća na temelju okolnosti u kojima se nalazi određena zemlja članica.¹⁷

Stvaranje okružja pogodnog za održivu konvergenciju podrazumijeva monetarnu politiku usmjerenu na stabilnost cijena te strukturnu stabilnost, odnosno makroekonomsku ravnotežu. Država članica mora ispunjavati i pravne zahtjeve koji moraju jamčiti punu neovisnost središnje banke te omogućiti njenu integraciju u europsku sustav središnjih banaka. Cilj središnje banke mora biti isti kao i Europske središnje banke – održavanje stabilnosti cijena.¹⁸

2.2. Kriteriji realne konvergenije

Pored kriterija nominalne konvergenije, zemlje članice Europske unije za ulazak u euro-zonu moraju zadovoljiti i kriterije realne konvergenije, koji su proizašli iz teorije optimalnog valutnog područja. Realna se konvergencija još često naziva i konvergencija povećanja životnog standarda i učinkovitosti, a podrazumijeva da se razine cijena među zemljama postanu produktivnije i podudarnije. Realna konvergencija predstavlja rezultat jačanja ekonomske povezanosti među siromašnim i bogatim zemljama, a rezultat se ogleda u približavanju siromašnih, bogatijim zemljama.¹⁹

Ispunjavanje kriterija realne konvergenije je dug i složen proces, a svaki pokušaj novih zemalja članica da zadovolje kriterije može loše utjecati na njihov gospodarski rast te ugroziti „catching up“ proces. Za Europsku uniju je pridruživanje dvanest novih zemalja bilo pravi izazov te se pored ekonomskih prednosti nakon proširenja, našla u problemima koji su se odnosili na razlike u gospodarskim strukturama novih zemalja. „Tijekom razdoblja 1997.-2008. najmanju razinu BDP-a per capita imale su Rumunjska i Bugarska (40,1 i 45,8% od EU27 u 2007. godini), dok su najbliže EU-27 Slovenija i Cipar (89,8 i 94,6% BDP-a EU-27).“²⁰ Navedene su zemlje tijekom godina ostvarile značajan napredak u zadovoljenju kriterija realne konvergenije, a ključ napretka bio je ubrzaniji gospodarski rast kojeg su

¹⁷Ibid, str. 407-408..

¹⁸Vrabec, M. (2016): Monetarna politika Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.30.

¹⁹Kersan-Škabić, I. i Mihaljević, A. (2010): Nove zemlje članice EU i EMU - konvergencija i financijska kriza, Izvorni znanstveni članak., Pula, 23 (1), str. 12.-26.

²⁰Ibid, str. 19.

poticali snažni priljevi kapitala (izravnih stranih investicija). Glavni pokretač rasta je bila učinkovita proizvodnja te je u svim promatranim zemljama učinkovitost rada rasla i pridonosila smanjenju jaza sa euro- zonom.²¹

Za ulazak u monetarnu uniju veliku važnost imaju i trgovinska povezanost i otvorenost, budući da je u trgovinskim tijekovima moguće postići najveće uštede nakon uvođenja zajedničkog novca. Prema podacima Eurostata, Slovačka i Slovenija su najotvorenije u području trgovine te im ona predstavlja 90% BDP-a, dok su najmanje otvorene zemlje Poljska, Cipar i Rumunjska (manje od 50% BDP-a). Također, prema podacima Eurostata slovački i češki izvoz imaju visoki udio integralne razmjene s EU, odnosno preko 80% izvoza se usmjerava na tržišta zemalja članica EU-a. Udio uvoza je nešto niži, a najveću vrijednost postiže kod Latvije i Estonije. Najmanje usmjerena na trgovinsko tržište EU-a je Bugarska (manje od 60%). Iz prethodno navedenih razloga u nastavku se opisuje funkcioniranje Europske monetarne unije u vrijeme financijske krize.²²

2.3. Financijska kriza i funkcioniranje EMU

2007. godine je u SAD-u započela financijska kriza, koja se tijekom sljedeće dvije godine proširila i na Europsku uniju i Japan, odnosno glavne izvoznike na tržištu SAD-a. Financijska kriza nije istovremeno pogodila sve zemlje članice EU-a pa je tako u starim zemljama članicama kriza započela u kolovozu 2007. godine, dok se na nove zemlje članice proširila nakon godinu dana. Postavlja se pitanje kako je Europska unija reagirala na krizu? Europska je komisija tako prihvatila u studenom 2008. godine Plan gospodarskog oporavka (European Economic Recovery Plan), a plan se sastojao od dva stupa:²³

- Prvi stup koji se odnosio na poticanje potražnje, a u tu svrhu je bilo namijenjeno 200 milijardi eura te

²¹Kersan-Škabić, I. i Mihaljević, A. (2010): Nove zemlje članice EU i EMU - konvergencija i financijska kriza, Izvorni znanstveni članak., Pula, 23 (1), str. 12.-26.

²²Kersan-Škabić, I. i Mihaljević, A. (2010): Nove zemlje članice EU i EMU - konvergencija i financijska kriza, Izvorni znanstveni članak., Pula, 23 (1), str. 12.-26.

²³Ibid, str. 12.-26.

- Drugi stup koji se odnosio na poboljšanje područja koji su utemeljeni u Lisabonskoj strategiji (prilagođavanje gospodarstva dugotrajnim izazovima, odnosno procesu starenja stanovništva i promjenama klime).

Na financijsku krizu je Europska središnja banka nešto drugačije reagirala, odnosno dozvolila je velike količine likvidnosti na tržištu, a zemlje članice euro-zone su primjenjivale fiskalne mjere pa se ubrzo počela dopuštati veća prilagodljivost u okolnostima koje se odnose na fiskalne discipline. Na krizu su reagirale sve razine EU-a, odnosno Europska komisija, nacionalne vlasti te Europska središnja banka. Sustav za financijski nadzor se u vrijeme financijske krize pokazao kao nesposoban kada je u pitanju upravljanje, zaštita i rješavanje krize. Nepostojanje učinkovitog menadžmenta za rješavanje krize može dovesti do nepovoljnog položaja zemalja nečlanica euro-zone, što može uzrokovati novu podjelu Europe.²⁴

Kriza predstavlja problem u postavljanju čvrstih okvira financijske stabilnosti u europskoj. Okvir mora biti originalan te ga ne bi trebali ograničavati supervizijski i zakonski okviri. Sukladno tome, Europska je komisija osmislila radnu grupu s ciljem osmišljavanja preporuka kojima bi se ojačao europski sustav nadzora. Preporuke su predstavljene 2009. godine, a njima se ističe potreba za osnivanjem dviju nacionalnih struktura, a to su:²⁵

- Struktura Europskog sustava financijske supervizije – njime bi se trebali povezati nacionalni supervizori s bankarstvom, tržištem vrijednosnih papira i osiguranjem
- Struktura Europskog vijeća – bila bi zadužena za nadgledanje i rješavanje sistemskih rizika

Obje bi prethodno navedene nacionalne strukture trebale raditi na postizanju veće sinergije, poticanju stabilnosti u području financija te osigurati povezanost makro i mikro modela za nadzor.

²⁴Kersan-Škabić, I. i Mihaljević, A. (2010): Nove zemlje članice EU i EMU - konvergencija i financijska kriza, Izvorni znanstveni članak., Pula, 23 (1), str. 12.-26.

²⁵Ibid, str. 12.-26.

3. ISKUSTVA DRŽAVA NAKON ULASKA U EUROPSKU MONETARNU UNIJU

Europska unija predstavlja najveće gospodarstvo svijeta, te najveći trgovački blok. Njena se važnost očituje kroz sljedeće činjenice:²⁶

- Pola milijarde stanovnika Unije danas stvara BDP u vrijednosti od 14 bilijuna eura
- Unija čini 16% ukupnog svjetskog uvoza i izvoza
- Potpisala je trgovinske sporazume s brojnim zemljama svijeta

Navedene, i brojne druge činjenice, omogućuju trgovcima iz EU odličnu poziciju u pregovorima u međunarodnoj trgovini, kao i sposobnost obrane radnih mjesta i industrije s obzirom na vanjsku konkurenciju.²⁷

Zajednička monetarna politika te stvaranje monetarne unije je jedna od temeljnih strategija u procesu europskih integracija. Stvaranje Europske monetarne unije je jedan od najsloženijih segmenata u europskim integracijama s obzirom na niz privrednih svojstava koje su države članice morale zadovoljiti, ali i brojne odgovarajuće odluke.²⁸

Moguće je izdvojiti sljedeće prednosti europske monetarne unije, koje su iskusile neke od zemalja članica:²⁹

- Prilikom putovanja u inozemstvo nije potrebno mijenjati novac (smanjuju se transakcijski troškovi)
- Prevladavanje negativnih posljedica koji su se odražavali u trgovini unutar Unije (prevladavanje razlika u tečaju)
- Monetarnom unijom se potiče daljnja dinamika integracije (u svim gospodarskim sektorima)
- Veća transparentnost cijena
- Povećanje makroekonomske stabilnosti

²⁶Vidučić, A. (2016): Analiza utjecaja potencijalnog pristupanja Republike Hrvatske u Europsku monetarnu uniju na poslovanje poduzeća u RH, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, str.4.

²⁷Ibid, str.4.

²⁸Vidučić, A. (2016): Analiza utjecaja potencijalnog pristupanja Republike Hrvatske u Europsku monetarnu uniju na poslovanje poduzeća u RH, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, str. 5.

²⁹Ibid, str. 6.

Pored navedenih prednosti moguće je izdvojiti i neke nedostatke koji se pojavljuju u zemljama članicama, kao što su:³⁰

- Neke zemlje gube instrument ekonomske politike
- Razlike u poslovnim ciklusima u odnosu na ostale zemlje članice
- Veći administrativni troškovi
- Troškovi koji nastaju prilikom uvođenja nove, zajedničke valute

U nastavku slika 1 prikazuje dosadašnje stanje odnosno zemlje članice koje se nalaze u erozoni, članice EU-a koje su izuzete te one države članice koje ulaskom u EU nisu još uvele euro.

Slika 1: Dosadašnja postignuća među zemljama članicama EU-a

³⁰Vijeće ministara (2010): Monetarno okrupnjavanje na europskom tlu- ekonomska i monetarna unija, Odsjek za istraživanje i analizu, Sarajevo, str. 6.

Izvor: Europska komisija (2015): Jedna valuta za jednu Europu – put do eura, gospodarska i financijska pitanja, str. 12., [Internet], raspoloživo na: <http://www.edic-cakovec.eu/wp-content/uploads/2015/02/Jedna-valuta-za-sve.pdf>, [18.8.2017.].

Bez obzira na probleme koji su nastali tijekom financijske i ekonomske krize, institucionalni okvir za upravljanje EMU-om je pokazatelj prednosti zemalja članica koje se nalaze u eurozoni te im omogućava poboljšanje ekonomskog upravljanja i suradnju od općeg značaja. Međusobna suradnja je ključ poboljšanja životnih standarda te dovodi do porasta zapošljavanja. „Eurozona ima centraliziranu nezavisnu monetarnu politiku koju vodi ESB, a fiskalna politika, koja se bavi prihodima i rashodima državnih proračuna, odgovornost je nacionalnih vlada, iako je podložna nizu pravila na razini EU-a.“³¹

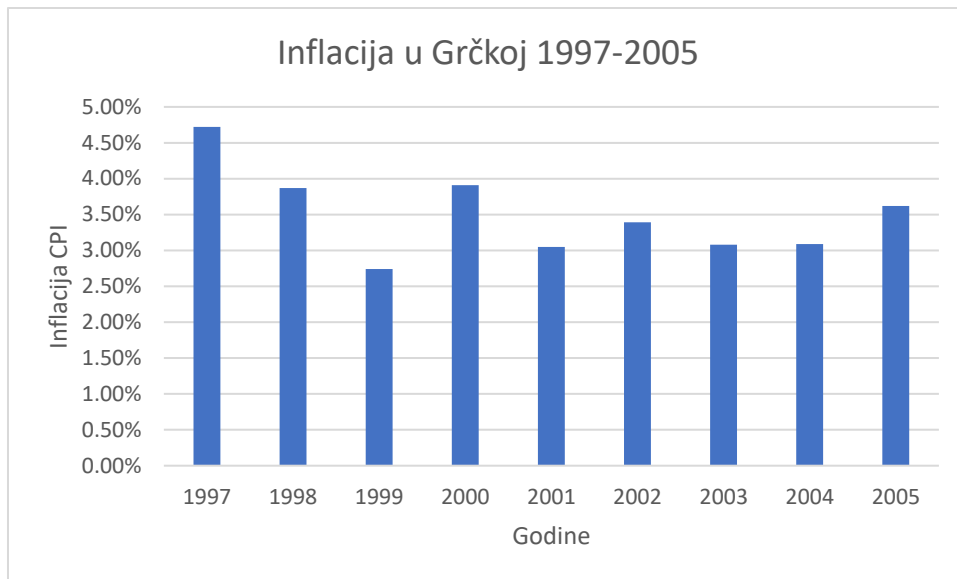
U nastavku rada se kroz analizu odabranih zemalja (Grča, Portugal, Francuska te Austrija) prikazuju iskustva zemalja nakon ulaska u Europsku monetarnu uniju.

3.1. Grčka

Grčku karakterizira ekspanzivnost monetarne politike koju je zadržala i nakon ulaska u EU (sve do početka 1990-ih). Iako je imala relativno nizak udio izdataka opće države u BDP-u, Grčka je zabilježila najbrži rast javnog duga u Uniji. Rezultat toga bila je iznadprosječna stopa rasta cijena spram prosjeka EU. Grčka nije uspješno obuzdavala inflaciju te joj nije uspjelo smanjivanje troškova u svrhu povećanja konkurentnosti. Ekspanzija izvoza u većoj je mjeri počivala na tradicionalnim djelatnostima poput prehrambene i tekstilne industrije koje su postupno gubile značenje u okolnostima visoke razvijenosti. Što se tiče stopa nezaposlenosti, na razmjerno su visokoj razini.³²

³¹Europska komisija (2015): Jedna valuta za jednu Europu – put do eura, gospodarska i financijska pitanja, str. 13., [Internet], raspoloživo na: <http://www.edic-cakovec.eu/wp-content/uploads/2015/02/Jedna-valuta-za-sve.pdf>, [18.8.2017.].

³²Ruba, M.(2013) : Ekonomski učinci pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, Fakultet ekonomije i turizma „Dr.Mijo Mirković“, Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, Pula, str.6.

Grafikon 1: Inflacija u Grčkoj 1997-2005

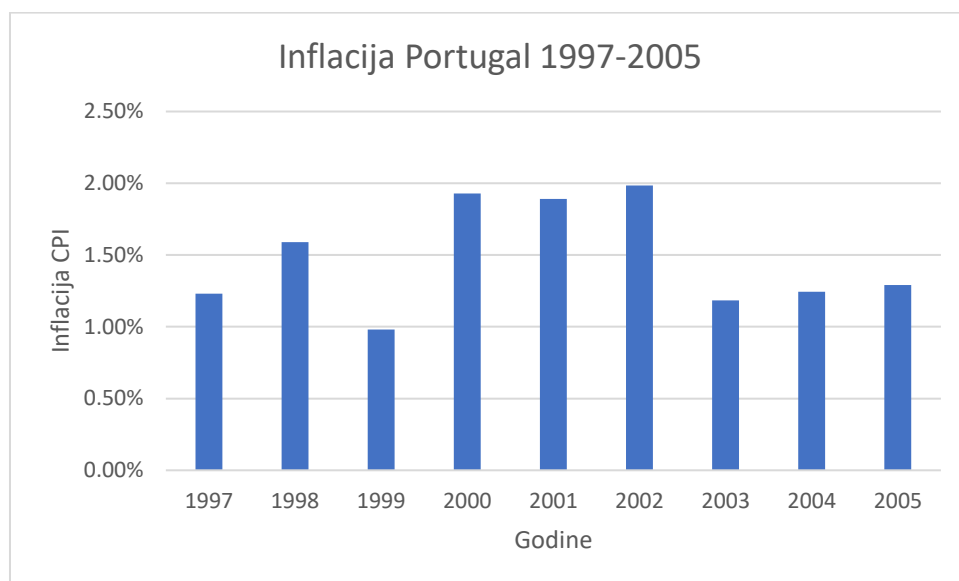
Izvor: <http://www.inflation.eu/inflation-rates/greece/historic-inflation/cpi-inflation-greece.aspx>

Grčka je euro uvela 2002. godine sa ostalim zemljama Europske Unije. Na slici 2 vidi se jednokratno povećanje inflacije za 0.35 postotnih poena i kasnije vraćanje na prijašnju razinu.

3.2. Portugal

Portugal je svoju gospodarsku aktivnost oživio prije uključanja u punopravno članstvo EU, a rast BDP-a ubrzavao se nakon uključanja sve do /početka 1990-ih, nakon čega se donekle smirio. Monetarnu politiku Portugala pri ulasku u Uniju obilježavala je ekspanzivnost, ali se postupno smirivala te je donosila lagano usporavanje rasta cijena. Iako je zadržao razmjerno visoke udjele proračunskog deficita i rastući udio javnog duga u BDP-u, Portugal je ipak bio uspješniji od Grčke kada je riječ o obuzdavanju inflacije, u prvom redu zbog restriktivne monetarne politike i politike dohotka. Također, bitno je napomenuti i da je Portugal uspio smanjiti troškove rada te na taj način povećati svoju konkurentnost. Upravo je smanjenje troškova rada, uz stabilnost cijena i aktivnu industrijsku politiku, jedan od temeljnih čimbenika zbog kojega su strani investitori zainteresirani za ulaganje u gospodarstvo. Zahvaljujući izravnim stranim ulaganjima u tehnološki napredne i perspektivne industrijske

proizvodnje, dogodila se ekspanzija izvoza. Što se tiče industrijske politike, ista se vodila u prvom redu u obliku subvencija i ulaganja u obrazovanje.³³

Grafikon2: Inflacija u Portugalu 1997-2005

Izvor: <http://www.inflation.eu/inflation-rates/portugal/historic-inflation/cpi-inflation-portugal.aspx>

Portugal je euro uveo 2002. godine i iz grafikona 2 vidi se da uvođenje eura gotovo da nije utjecalo na razinu inflacije. U 2002. godini inflacija je iznosila oko 2%³⁴ što je približno idealnoj razini inflacije, a nakon toga pada na 1,19%.

3.3. Francuska

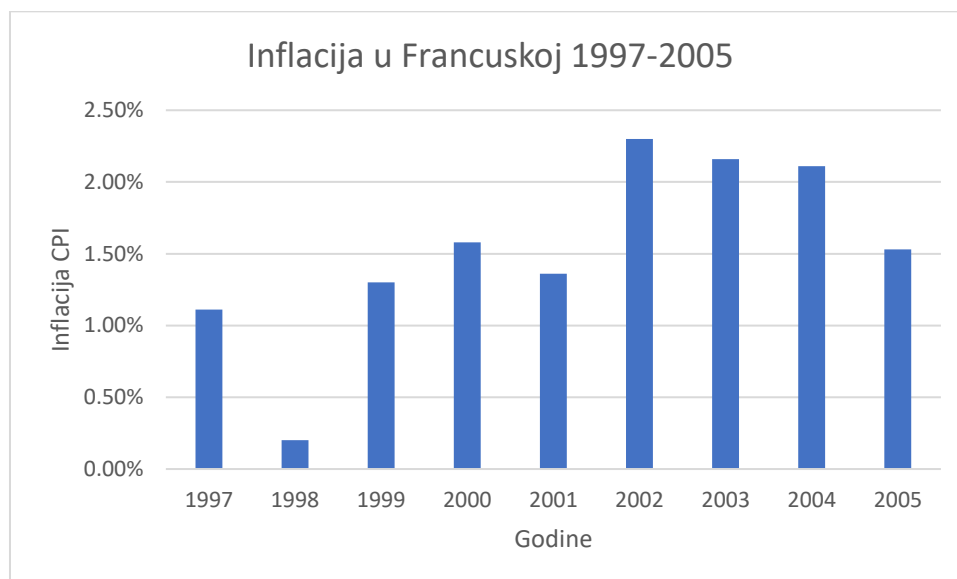
Francuski franak je 2002. godine zamijenjen eurom, drugim riječima Francuska je zemlja koja se 15 godina nalazi u eurozoni. Unatoč tome, ove godine su se neki francuski predsjednički kandidati počeli zalagati za „Frexit“, odnosno istupanje Francuske iz monetarne unije. Prema riječima velikog broja ekonomista, upravo je euro Francusku odveo u katastrofu. Oni tvrde kako je upravo euro kriv za slab gospodarski rast i nezaposlenost koja je u Francuskoj

³³Ruba, M.(2013) : Ekonomski učinci pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, Fakultet ekonomije i turizma „Dr.Mijo Mirković“, Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, Pula, str.6-7.

³⁴Bob McTeer (2014): Two Percent Inflation: A Good Thing or A Bad Thing? raspoloživo na:<https://www.forbes.com/sites/bobmcteer/2014/04/08/two-percent-inflation-a-good-thing-or-a-bad-thing/#47c0bc541c7a>

povećana zadnjih nekoliko godina. Postavlja se pitanje što bi se u tom slučaju dogodilo s velikim vanjskim dugom zemlje koja uvelike ovisi od uvoza?³⁵

Kao jedan od glavnih argumenata za istupanje iz monetarne unije, navodi se mogućnost devalviranja vlastite valute, što bi značilo da bi se proizvodi u inozemstvu mogli prodavati jeftinije i time bi postali i konkurentniji. Na taj se način u Francuskoj, za konkurentnost na tržištu, ne bi više borilo nižim plaćama. S druge pak strane, jeftiniji izvozni proizvodi znače i poskupljenje uvoza u Francusku, a pored živežnih namirnica, puno se uvoze odjeća, nafta i plin. Pored navedenih prednosti, pojedini ekonomisti smatraju da bi vraćanjem franaka kamate porasle, a Francuska bi i dalje svoj ogroman dug morala vraćati u eurima, što bi značilo potpuni kolaps privrede. Prethodno navedena činjenica pokazuje kako je uvođenje eura za Francusku bilo isplativo, budući da bi vraćanje stare valute zemlju dovelo do bankrota jer nitko ne bi kupovao slabe franke. Bankrotirale bi i „...razne banke i osiguranja čiji su dugovi također u velikoj mjeri izraženi u eurima i drugim valutama. Ništa ne bi bilo kao dotad.“³⁶

Grafikon 3: Inflacija u Francuskoj 1997-2005

Izvor: <http://www.inflation.eu/inflation-rates/france/historic-inflation/cpi-inflation-france.aspx>

³⁵Hrvatska danas (2017): Neki predsjednički kandidati otvoreno se zalažu za „Frexit“, istupanje Francuske iz monetarne unije, [Internet], raspoloživo na: <https://hrvatska-danas.com/2017/02/26/neki-predsjednicki-kandidati-otvoreno-se-zalazu-za-frexit-istupanje-francuske-iz-monetarne-unije/>, [18.8.2017.].

³⁶Hrvatska danas (2017): Neki predsjednički kandidati otvoreno se zalažu za „Frexit“, istupanje Francuske iz monetarne unije, [Internet], raspoloživo na: <https://hrvatska-danas.com/2017/02/26/neki-predsjednicki-kandidati-otvoreno-se-zalazu-za-frexit-istupanje-francuske-iz-monetarne-unije/>, [19.8.2017.].

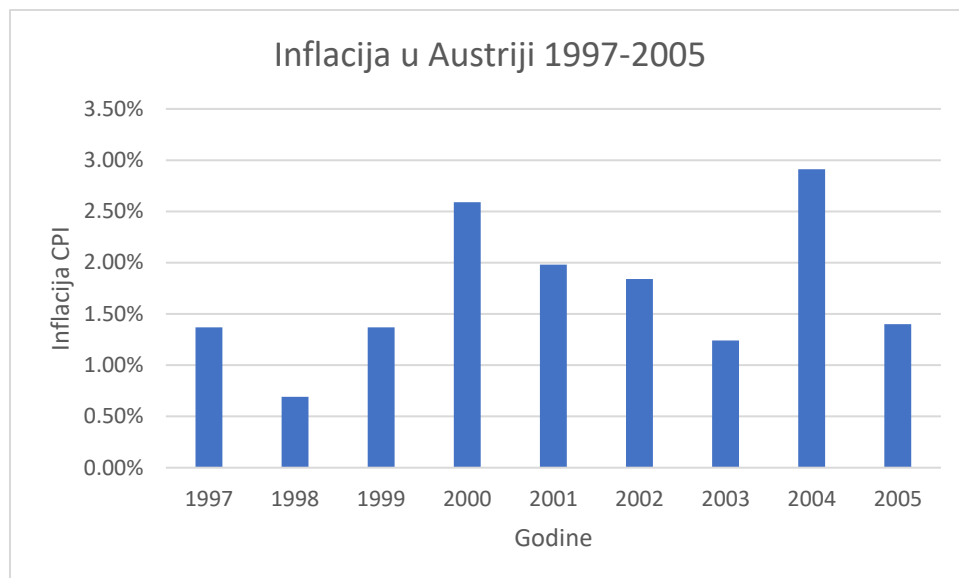
Francuska je euro uvela 2002. godine i iz grafikona 3 vidi se da je te godine inflacija porasla na 2.3% na godišnjoj razini što je i dalje u sferi „zdrave“ inflacije od 2%.³⁷

3.4. Austrija

Austrija se 22 godine nalazi u Europskoj uniji, a pozitivna strana i vrhunac EU-a i Austrije je ulazak u europsku monetarnu uniju te uvođenje eura. Austrija je tako nakon uvođenja eura najviše gospodarski profitirala te je ubrzo postala i središnja europska zemlja. Predsjednik Austrije ističe kako bi ekonomska i financijska kriza bila znatno štetnija da nije bilo članstva u Uniji. Austrija je tako uvođenjem eura posebno gospodarski profitirala, također pozitivna strana članstva je pronalaženje rješenja za probleme kada nastupe krizne situacije u Austriji i njezinim susjednim zemljama. Članstvo u Uniji je utrostručilo austrijski izvoz te iznosi 126 milijardi eura, a stopa izvoza je porasla s 34 na 57 posto. Iako je stopa nezaposlenosti u Austriji u porastu (5,5%), ona je i dalje u Europi među najnižima.³⁸

³⁷ Bob McTeer (2014): Two Percent Inflation: A Good Thing or A Bad Thing? raspoloživo na: <https://www.forbes.com/sites/bobmcteer/2014/04/08/two-percent-inflation-a-good-thing-or-a-bad-thing/#47c0bc541c7a>

³⁸ Herek, S. (2015): Austrija je 20 godina članica EU-a, [Internet], raspoloživo na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/austrija-je-20-godina-clanica-eu-a-982194>, [19.8.2017.].

Grafikon 4: Inflacija u Austriji 1997-2005

Izvor: <http://www.inflation.eu/inflation-rates/austria/historic-inflation/cpi-inflation-austria.aspx>

Austrija je euro uvela 2002. godine kao i ostale razvijene članice i uvođenje eura nije imalo utjecaja na inflaciju koja je te godine iznosila 1,84%.

4. ULAZAK REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKU MONETARNU UNIJU

Nositelj monetarne politike u Republici Hrvatskoj je Hrvatska narodna banka (HNB). Proces monetarnog osamostaljenja Hrvatske odvijao se paralelno s procesom osamostaljenja kao suvremene i neovisne države. HNB je samostalna i neovisna, a primarni cilj joj je postizanje i održavanje stabilnosti cijena. HNB podupire gospodarsku politiku zemlje i djeluje u skladu s načelima otvorenog tržišnog gospodarstva i slobodne konkurencije. HNB je dio Europskog sustava središnjih banaka (ESSB). U skladu s odredbama Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Statusa ESSB-a, Europske središnje banke, izravno primjenjivih propisa EU i Zakona o HNB-u, Hrvatska narodna banka je obvezna raditi na ostvarenju ciljeva i izvršavanju zadataka ESSB-a. Jedan od zadataka HNB-a je utvrđivanje i provođenje monetarne i devizne politike u RH. Ista određuje mjere i instrumente potrebne za reguliranje likvidnosti banaka, kreditne aktivnosti te regulirati količinu novca u optjecaju, ali i donositi mjere u vezi s kamatnim stopama i tečajem domaće valute. Instrumenti monetarne politike su sadržani i vidljivi u bilanci središnje banke te djeluju kao izravni tokovi kreiranja, odnosno poništavanja primarnog novca ili pak promjene njegove strukture. Republika Hrvatska se ulaskom u Europsku uniju suočila s brojnim izazovima, ubrzano se pripremala za korištenje strukturnih fondova, u čemu su glavnu ulogu imale Europske investicijske banke, Europske banke za obnovu i razvoj, Hrvatska banka za obnovu i razvoj te komercijalne banke koje posluju u državi.³⁹

Službena valuta Republike Hrvatske još je uvijek kuna, te još ima prostora za daljnja poboljšanja kako bi ispunila uvjete konvergencije čijim ispunjenjem bi Hrvatska mogla preuzeti euro. Kada RH uvede euro kao službenu novčanu jedinicu, HNB će postati dio Eurosustava, a time će svoje ovlasti prenijeti na “vođenje monetarne politike i deviznih operacija, upravljanje dijelom međunarodnih pričuva i funkcioniranje platnog sustava na ESB.”⁴⁰ HNB će pritom sudjelovati u utvrđivanju i vođenju zajedničke monetarne i devizne politike, te će upravljati neprenesenim dijelom međunarodnih pričuva, u skladu sa smjernicama ESB-a. “U godišnje financijsko izvješće HNB-a uključit će se i dio monetarnih

³⁹Vrabec, M. (2016): Monetarna politika Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.16.-20.

⁴⁰Ibid, str.23.

prihoda ESSB-a i ESB-a koji je odredio ESB prema Statutu ESSB-a i ESB-a koji nastaje provedbom zajedničke monetarne politike.”⁴¹

U procesu uvođenja eura financijski posrednici snose posebnu odgovornost budući da kanaliziraju većinu utjecaja Europske monetarne unije (EMU) na hrvatsko gospodarstvo. Naime, preko njih se odvija većina transakcija s inozemstvom te se stvaraju izravne veze s financijskim institucijama i njihovim komitentima u zemljama EMU-a.⁴²

Sva kretanja u monetarnoj politici Europske centralne banke (ECB) od značaja su i za Republiku Hrvatsku budući da se sva važnija promjena odražava i na monetarni sustav Hrvatske, što podupire činjenica da se oko 100 milijardi eura u gotovom novcu nalazi van područja Eurozone, što se na primjeru Hrvatske može vidjeti u količini štednje hrvatskih građana koja je 80% denominirana u eurima. Iako euro nije službena valuta Hrvatske, izravno utječe na cijeli monetarni i bankarski sustav zemlje.⁴³

Ispunjenje Maastrichtskih kriterija nije dovoljno za ulazak Hrvatske u Eurozonu, već je potrebno da zemlja ima konkurentno gospodarstvo bez vidnih vanjskih ili pak unutrašnjih neravnoteža.⁴⁴ Slabosti hrvatskog gospodarstva očituju se u strukturnoj nekonkurentnosti i slabom performansom izvoznog sektora, relativno visokom izvoznom dugu, rastućim fiskalnim neravnotežama te relativno visokoj nezaposlenosti.⁴⁵

Izvješće o konvergenciji iz lipnja 2016. donosi zaključak Europske komisije koja smatra da Republika Hrvatska ne ispunjava uvjete za uvođenje eura. Prema navedenom izvješću, Hrvatska ispunjava kriterij stabilnosti cijena, ali ne ispunjava kriterij javnih financija i zbog toga postoji rizik da neće ispuniti odredbe Pakta o stabilnosti i rastu. Navedeno je posljedica prekomjernog deficita.⁴⁶ U grafikonu 5 prikazano je kretanje BDP-a u tromjesečnim obračunima od 2010.godine do prvog kvartala 2016.godine, koji uz oscilacije prikazuje

⁴¹Vrabec, M. (2016): Monetarna politika Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.24

⁴²Ibid, str.20

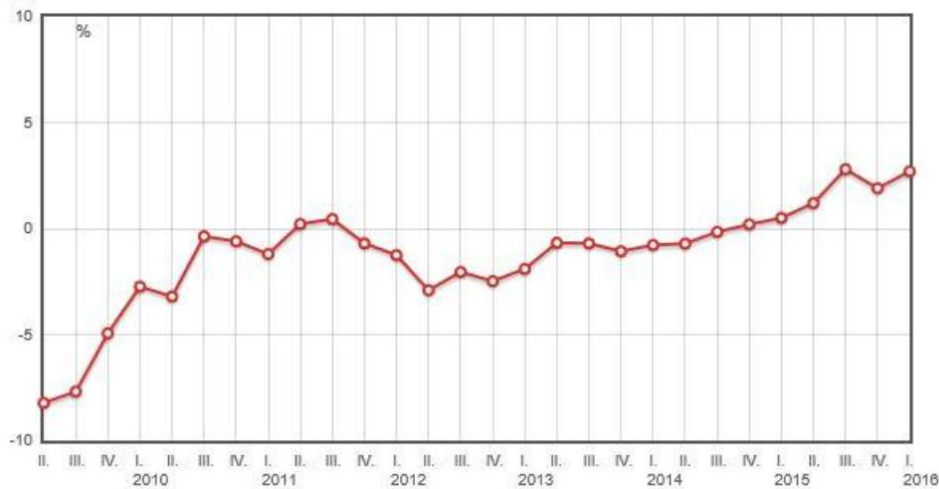
⁴³Vrabec, M. (2016): Monetarna politika Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.6

⁴⁴Ibid, str.30

⁴⁵Vrabec, M. (2016): Monetarna politika Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.31

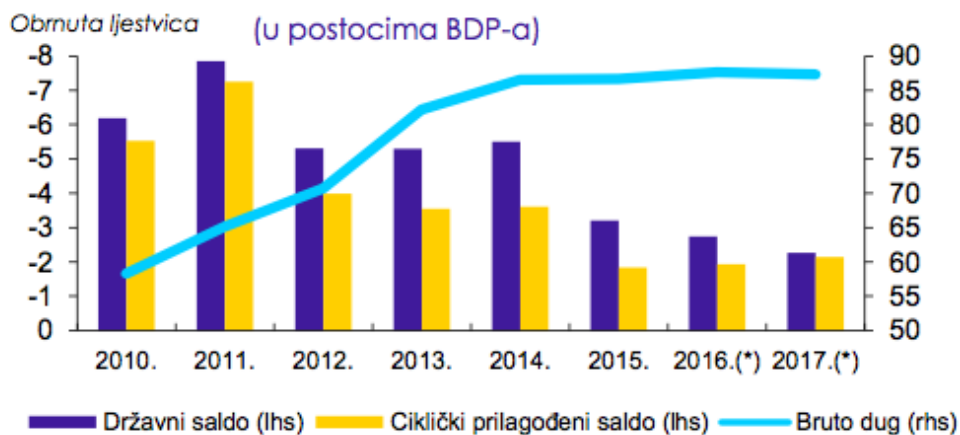
⁴⁶Vidučić, A. (2016): Analiza utjecaja potencijalnog pristupanja Republike Hrvatske u Europsku monetarnu uniju na poslovanje poduzeća u RH, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, str.15.

porast. No, državni deficit izražen u BDP-u u istom periodu nije dovoljno opao da bi zadovoljio zadane kriterije, što je prikazano u grafikonu 6.

Grafikon 5: Tromjesečni obračun BDP-a

Izvor: Državni zavod za statistiku, [Internet], raspoloživo na: www.dzs.hr

(*) Proljećna prognoza službi Komisije za 2016.

Grafikon 6: Proračunski saldo države i javni dug

Izvor: Europska komisija (2016): Izvješće o konvergenciji za 2016., Bruxelles, str.11.

Prema Izvješću o konvergenciji iz 2016., Hrvatska ne ispunjava kriterij deviznog tečaja. Naime, hrvatska kuna ne sudjeluje u mehanizmu ERM II. Hrvatska narodna banka “primjenjuje strogo upravljani fluktuirajući devizni tečaj te se njime koristi kao glavnim

nominalnim sidrom za postizanje primarnog cilja stabilnosti cijena.”⁴⁷ Tečaj kune proteklih godina bio je uglavnom stabilan te je fluktuirao oko 7,6 HRK/EUR.

Što se tiče konvergencije dugoročnih kamatnih stopa, Hrvatska ispunjava navedeni kriterij. Naime, «prosječna dugoročna kamatna stopa u Hrvatskoj tijekom godine dana do travnja 2016. iznosila je 3,7%, što je niže od referentne vrijednosti od 4%.»⁴⁸ Dugoročne kamatne stope u državi su se smanjile s oko 5% početkom 2014. na oko 3% u drugom tromjesečju 2015., a potom se opet povećale na oko 3,9% u drugoj polovini 2015. godine. “Raspon prema referentnim njemačkim obveznicama iznosio je oko 350 baznih bodova početkom 2016.”⁴⁹

Važni su i dodatni čimbenici koji se odnose na razvoj platnih bilanci te integraciju tržišta. Vanjski višak Republike Hrvatske se znatno povećao s 1% BDP-a u 2014. na oko 5,6% BDP-a u 2015. godini, što je djelomično posljedica gubitaka banaka u stranom vlasništvu zbog zakona o konverziji kredita u švicarskim francima.⁵⁰

Zahvaljujući dobrim trgovinskim i investicijskim vezama, hrvatsko je gospodarstvo dobro integrirano u europodručje. Kada je riječ o poslovnom okruženju, Hrvatska ima znatno lošije rezultate od većine država članica u europodručju. Financijski je sektor pak dobro integriran u financijski sustav Unije s obzirom na strano vlasništvo nad domaćim bankama.⁵¹

Republika Hrvatska je 2016. godine bila podvrgnuta detaljnom preispitivanju te je ustanovljeno da postoje i dalje prekomjerne makroekonomske neravnoteže. Slabe su točke vezane uz visoku razinu javnog, korporativnog i vanjskog duga u smislu visoke nezaposlenosti.⁵²

I nakon ulaska u EU, u Hrvatskoj postoje “prekomjerne makroekonomske neravnoteže koje zahtijevaju specifično praćenje i snažne mjere politike.”⁵³ Dakle, da bi se stvorili uvjeti za održivu konvergenciju i ulazak u EMU, RH mora uspostaviti monetarnu politiku usmjerenu na stabilnost cijena te provesti sveobuhvatne strukturne reforme.

⁴⁷Europska komisija (2016): Izvješće o konvergenciji za 2016., Bruxelles, str. 11.

⁴⁸Ibid, str. 11.

⁴⁹Europska komisija (2016): Izvješće o konvergenciji za 2016., Bruxelles, str. 11.

⁵⁰Ibid, str. 11.

⁵¹Europska komisija (2016): Izvješće o konvergenciji za 2016., Bruxelles, str. 11.

⁵²Ibid, str. 11-12.

⁵³Vrabec, M. (2016): Monetarna politika Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 38.

RH ima ograničen prostor za djelovanje monetarne politike. “S obzirom na režim čvrsto upravljana fluktuirajućega tečaja i iznimno visok stupanj euroizacije, u ovakvoj je situaciji nužno da druga područja politike osiguraju gospodarstvu potrebna sredstva za sprječavanje šokova koji su specifični za Hrvatsku kako bi se osigurala korekcija makroekonomskih neravnoteža i spriječilo njihovo ponovno nastajanje.”⁵⁴ Budući da je Hrvatska država članica Unije s odstupanjem, ista stoga mora poštivati sve zahtjeve za prilagodbu. Isto tako, bitno je prilagoditi hrvatski zakon koji ne ispunjava sve zahtjeve za neovisnost središnje banke.

Neosporna je činjenica da se monetarnom integracijom gubi kontrola i autonomija vođenja ekonomske, odnosno monetarne politike. Da bi efekt monetarnog integriranja bio povoljan, ekonomske se politike moraju međusobno podržavati. Uzimajući u obzir gospodarske probleme Republike Hrvatske, bez obzira na gubitak kontrole nad ekonomskom politikom, može se reći da će gospodarstvo i tržište zemlje ojačati ulaskom u Europsku monetarnu uniju.⁵⁵

Bez obzira kada će RH uvesti euro kao službenu valutu, zemlje članice EU i EMU-a već su glavna gospodarska grupacija s kojom Hrvatska razmjenjuje dobra i usluge i ima razvijene financijske odnose. Može se reći da euro već sada utječe na hrvatsko gospodarstvo. “Hrvatsko gospodarstvo može se okarakterizirati sa visokim stupnjem euroizacije, ako se promatra korištenje eura u ispunjavanju osnovnih funkcija novca.”⁵⁶U nastavku rada navode se konkretne prednosti i nedostaci koje donosi uvođenje eura u Republiku Hrvatsku.

4.1. Potencijalne prednosti od uvođenja eura u Hrvatskoj

Neke od potencijalnih prednosti koje može donijeti uvođenje eura u Hrvatsku su:⁵⁷

- Smanjenje troškova transakcije
- Smanjenje tečajnog rizika

⁵⁴Vrabec, M. (2016): Monetarna politika Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.30.

⁵⁵Vidučić, A. (2016): Analiza utjecaja potencijalnog pristupanja Republike Hrvatske u Europsku monetarnu uniju na poslovanje poduzeća u RH, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, str.19.

⁵⁶Vrabec, M.(2016): Monetarna politika Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str.30.

⁵⁷Deskar Škrbić, M. (2017): Hrvatska i euro II: sažetak cost-benefit analiza, [Internet], raspoloživo na: <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-i-euro-ii-sazeta-cost-benefit-analiza/> , [20.8.2017.].

- Pad troškova zaduživanja i premije rizika

Prva prednost uvođenja eura bi mogli biti niži transakcijski troškovi u međunarodnoj trgovini. Ističe se kako bi zemlja poput Hrvatske, koje je snažno integrirana u financijske i trgovinske troškove Europske unije i koja ima za glavne trgovinske partnere zemlje članice euro-zone (tablica 2), mogla iznimno profitirati nakon uvođenja eura.

Tablica 2: Udjel pojedine zemlje u cjelokupnom uvozu i izvozu Republike Hrvatske

Izvoz		Uvoz	
Italija	14%	Njemačka	16%
Slovenija	13%	Italija	13%
Njemačka	12%	Slovenija	11%
BiH	9%	Austrija	8%
Austrija	6%	Mađarska	7%
Ukupno EA	56%	Ukupno EA	61%

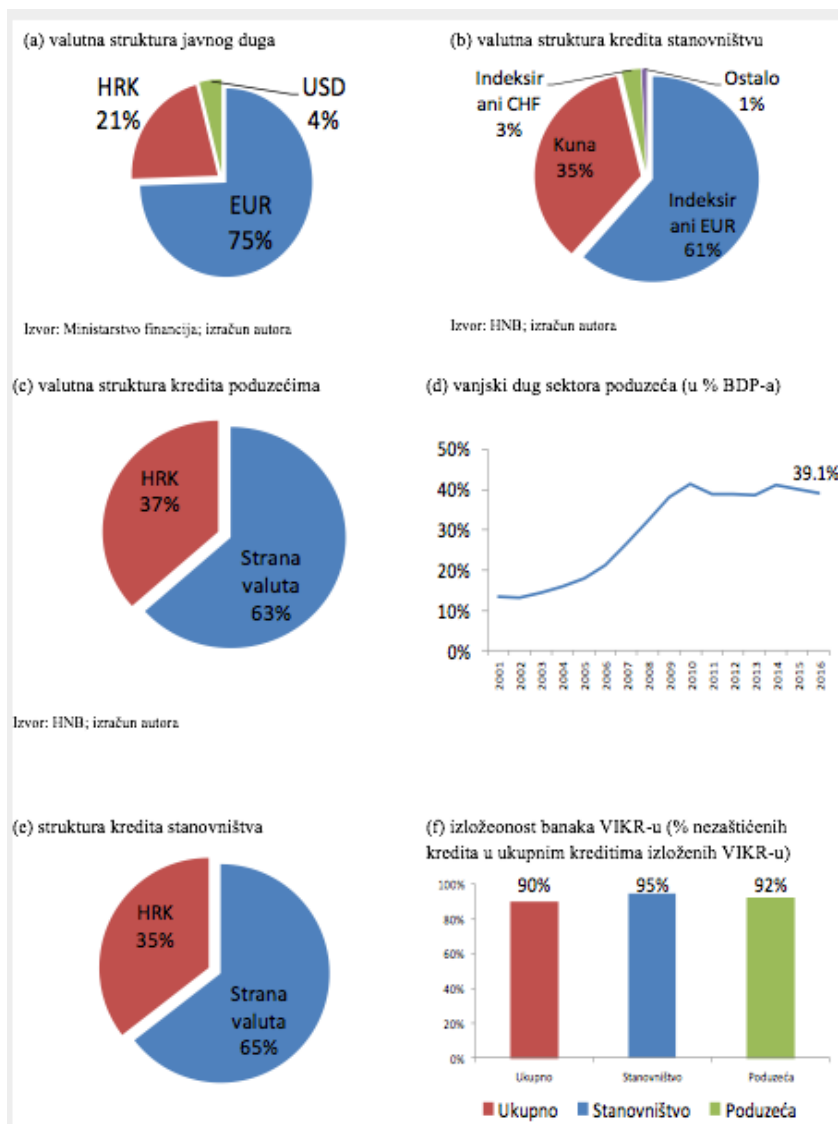
Izvor: Deskar Škrbić, M. (2017): Hrvatska i euro II: sažetak cost-benefit analiza, [Internet], raspoloživo na: <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-i-euro-ii-sazeta-cost-benefit-analiza/> , [20.8.2017.].

Ukoliko se promotri prethodna tablica, vidljivo je kako Hrvatska među svojim uvoznicima i izvoznicima ima čak četiri zemlje članice euro-zone, pri čemu su Njemačka i Italija jedne od najvećih zemalja članica euro-zone. Ukoliko se napravi zbroj udjela svih 19 članice euro-zone, vidljivo je kako Hrvatska plasira više od 50% izvoza na tržište zemalja članica, a s druge strane uvozi više od 60% ukupnog uvoza. Prema tim podacima, uvođenja eura bi za Hrvatsku značilo manje transakcijskih troškova kada je riječ o međunarodnoj razmjeni.⁵⁸

Druga se pak prednost odnosi na smanjenje tečajnog rizika. To znači da Hrvatska osim što je otvorena i mala, ima visoku razinu euroizacije bilanci svih sektora koji se nalaze u ekonomiji

⁵⁸Deskar Škrbić, M. (2017): Hrvatska i euro II: sažetak cost-benefit analiza, [Internet], raspoloživo na: <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-i-euro-ii-sazeta-cost-benefit-analiza/> , [20.8.2017].

na institucionalnoj razini (građani, financijska i nefinancijska poduzeća te država). U takvim uvjetima prethodno navedeni sektori su iznimno izloženi riziku tečajnih promjena do kojeg dolazi ukoliko su aktiva i pasiva neizjednačene. Glavni je problem činjenica da svi sektori uglavnom svoje prihode ostvaruju u kunama, a dugove imaju u eurima. Nadalje, tečajni rizik uvelike ovisi i o valutno induciranom kreditnom riziku (VIKR), a on je u Hrvatskoj isto značajan. Podaci na osnovu kojih je moguće bolje uvidjeti izloženost tečajnom riziku i VIKR-u, nalaze se na grafikonu 7.⁵⁹

Grafikon 7: valutna struktura i izloženost banaka VIKR-u

Izvor: Deskar Škrbić, M. (2017): Hrvatska i euro II: sažetak cost-benefit analiza, [Internet], raspoloživo na: <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-i-euro-ii-sazeta-cost-benefit-analiza/>, [20.8.2017.].

⁵⁹Deskar Škrbić, M. (2017): Hrvatska i euro II: sažetak cost-benefit analiza, [Internet], raspoloživo na: <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-i-euro-ii-sazeta-cost-benefit-analiza/>, [20.8.2017.].

Temeljem analize prethodno navedenih grafofa, može se zaključiti kako oko 65%-70% hrvatskog duga u ekonomiji je u stranoj valuti ili je pak indeksirano uz stranu valutu, a eurski dug ima najveći udio. Sukladno tome, ulazak u euro-zonu, odnosno preuzimanje eura bi za Hrvatsku značilo i smanjenje tečajnog rizika i valutno induciranih kreditnih rizika, a to u konačnici rezultira manjim troškovima.⁶⁰

Treća se pak prednost odnosi na pad troškova zaduživanja i premije rizika. Prvo, prethodno spomenuto smanjenje rizika tečaja izravno smanjuje i troškove financiranja, što utječe i na pad jednog dijela regulatornog troška u sustavu bankarstva, što na kraju rezultira i manjim kamatnim stopama. Drugo, zemlje članice euro-zone imaju pristup financijskim institucijama, a pri tome „...glavnu ulogu u smanjenju percepcije rizika od strane investitora ima Europska središnja banka kao zajmodavac u krajnjoj nuždi te, u novije vrijeme, kao izvor likvidnosti, stabilizacije i snižavanja troškova financiranja na financijskim tržištima.“⁶¹ Treće, sve zemlje članice euro-zone moraju voditi i financijsku i ekonomsku politiku, što u konačnici rezultira smanjenju neravnoteže i smanjenju kamatnih stopa.⁶²

Zaključno, budući da Hrvatska ima dosta visoke troškove zaduživanja u odnosu na ostale zemlje EU-a, ulazak u euro-zonu bi trebao donijeti vrijedne prednosti, a o tome svjedoče i iskustva drugih zemalja koje su uvele euro.⁶³

4.2. Potencijalni nedostaci od uvođenja eura u Hrvatskoj

Neki od potencijalnih nedostataka koje može donijeti uvođenje eura u Hrvatsku su:⁶⁴

- Gubitak tečajne politike i monetarnog suvereniteta
- Utjecaji na cijene

⁶⁰Deskar Škrbić, M. (2017): Hrvatska i euro II: sažetak cost-benefit analiza, [Internet], raspoloživo na: <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-i-euro-ii-sazeta-cost-benefit-analiza/> , [22.8.2017].

⁶¹Ibid , [22.8.2017].

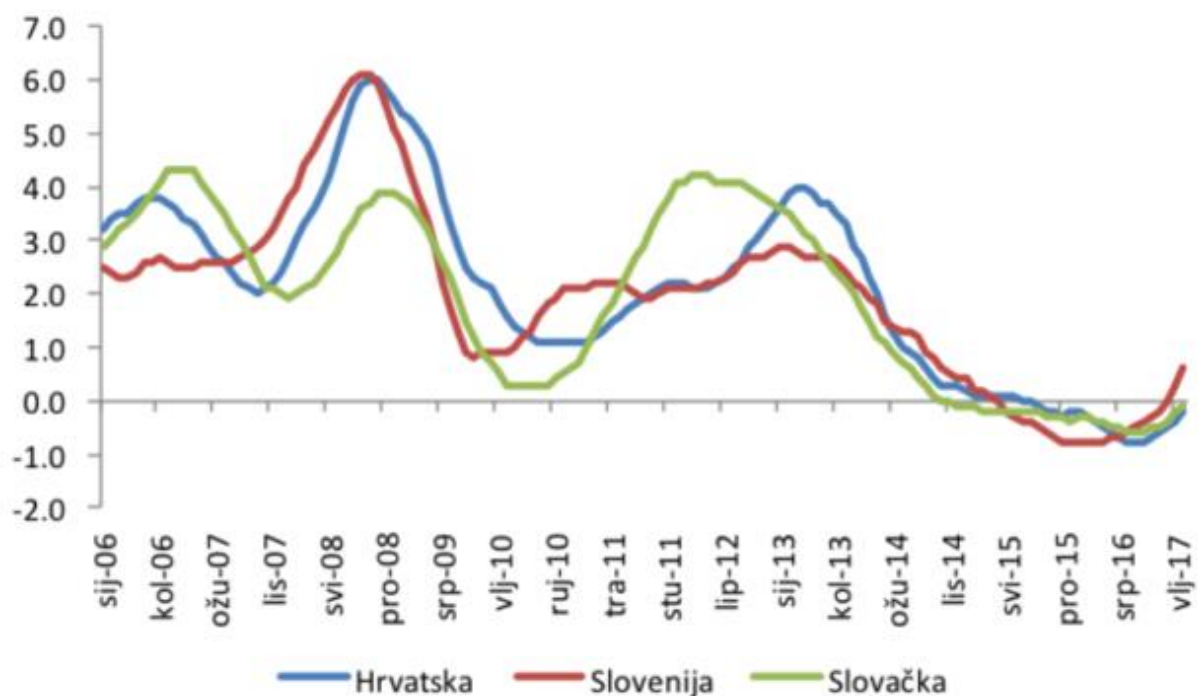
⁶²Deskar Škrbić, M. (2017): Hrvatska i euro II: sažetak cost-benefit analiza, [Internet], raspoloživo na: <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-i-euro-ii-sazeta-cost-benefit-analiza/> , [22.8.2017].

⁶³Ibid, [22.8.2017].

⁶⁴Deskar Škrbić, M. (2017): Hrvatska i euro II: sažetak cost-benefit analiza, [Internet], raspoloživo na: <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-i-euro-ii-sazeta-cost-benefit-analiza/> , [22.8.2017].

Glavni nedostatak koji nastaje uvođenjem eura je gubitak monetarnog suvereniteta. Tako zemlja koja uvodi euro ostaje bez vlastitog novca te se monetarna politika od strane središnje banke mora provoditi unutar Europskog sustava središnjih banaka. U Hrvatskoj već sada problem za monetarnu politiku predstavlja karakteristična ekonomija (otvorena, mala), usvojeni institucionalni okvir prema kojem je RH već četvrtu godinu članica EU-a i financijski sustav. HNB provodi politiku upravljanja plivajućeg tečaja, odnosno tečaj služi kao temelj monetarne politike kako bi se postigle stabilne cijene. Takvim se monetarnim okvirom blokira tečajni kanal unutar monetarne transmisije, a koji je ujedno i vrlo važan kada se raspravlja o uvođenju eura. Uz monetarni okvir, važno je naglasiti i obilježja bankarskog sustava u kojem najviše ima banaka koje su u stranom vlasništvu (89%) pa šest najvećih banaka koje se nalaze u stranom vlasništvu čini približno 80% cjelokupne aktive bankarskog sustava. Takvom se strukturom u početku na tržištu novca ograničavalo učinkovito formuliranje kamatnih stopa, a budući da najveće banke prema inozemnim bankama imaju otvorene kredite, dodatno je ograničen transmisijski mehanizam. Također zbog vođenja politike plivajućeg tečaja od strane HNB-a, Hrvatska prema teoriji nemogućeg trojstva monetarne politike, iako ima vlastitu valutu, je automatski ograničena. Zaključno, budući da je već sada politika HNB-a znatno ograničena, negativan utjecaj od ulaska u eurozonu na mogućnost i suverenitet politike HNB-a je vrlo mali.⁶⁵

⁶⁵Deskar Škrbić, M. (2017): Hrvatska i euro II: sažetak cost-benefit analiza, [Internet], raspoloživo na: <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-i-euro-ii-sazeta-cost-benefit-analiza/> , [23.8.2017].

Grafikon 8: mjesečni prosjek godišnje HICO inflacije u Sloveniji, Slovačkoj i Hrvatskoj

Izvor: Deskar Škrbić, M.(2017): Hrvatska i euro II: sažetak cost-benefit analiza, [Internet], raspoloživo na: <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-i-euro-ii-sazeta-cost-benefit-analiza/> , [23.8.2017.].

Još jedan nedostatak uvođenjem eura odnosi se na cijene. Iako prema većini navoda uvođenje eura dovodi do kratkoročnog rasta cijena, treba istaknuti da je taj učinak prema empirijskim istraživanjima relativno malen te nije podjednako raspoređen u svim kategorijama usluga i proizvoda. Budući da Hrvatska ima relativno sličnu gospodarsku strukturu i vrlo veliku usklađenost kretanja cijena kao Slovačka i Slovenija, (grafikon 8) nema značajnih pokazatelja da će uvođenje eura utjecati znatno drugačije na hrvatske cijene u odnosu na ostale zemlje članice euro-zone.⁶⁶

⁶⁶Deskar Škrbić, M. (2017): Hrvatska i euro II: sažetak cost-benefit analiza, [Internet], raspoloživo na: <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-i-euro-ii-sazeta-cost-benefit-analiza/> , [23.8.2017].

5. ZAKLJUČAK

Ideja o monetarnoj uniji je iznimno stara te se vjeruje da dolazi iz antičkih vremena. Europska unija predstavlja konstrukciju koja se sastoji od tri suba, a upravo Europska monetarna unija predstavlja prvi stub te strukture. Uvođenje eura je u prvom redu politički čin i u većoj mjeri ovisi o ideji europskog jedinstva nego o koristima i troškovima odricanja od nacionalnih valuta. Da bi zemlje članice Europske unije ušle u treću fazu, tzv. euro-zonu i uvele euro kao svoju službenu valutu, moraju zadovoljiti uvjete utvrđene Poveljom iz Maastrichta, koji je nazivaju Maastrichtski kriteriji, odnosno Kriteriji nominalne konvergencije. Kriterijima nominalne konvergencije se zemlje članice Europske monetarne unije obvezuju na postizanje srednjoročne i dugoročne fiskalne stabilnosti, ali i izbjegavanju negativnih posljedica koje donosi razlika proizašla iz raznih nacionalnih fiskalnih politika. Svrha kriterija konvergencije je poticanje zemalja kandidatkinja na poboljšanje vlastitog gospodarstva, monetarne te fiskalne politike. Uz kriterije nominalne konvergencije, sve zemlje koje žele ući u euro-zonu moraju zadovoljiti i kriterije realne konvergencije. Realna konvergencija predstavlja rezultat jačanja ekonomske povezanosti među siromašnim i bogatim zemljama, što u konačnici dovodi do približavanja siromašnih, bogatijim zemljama.

Stvaranje Europske monetarne unije je jedan od najsloženijih segmenata u europskim integracijama s obzirom na niz svojstava koje su države članice morale zadovoljiti. Iako su se pojedine zemlje suočile s nizom problema nakon uvođenja eura te su počele razmišljati o vraćanju stare valute, institucionalni okvir za upravljanje EMU-om je pokazatelj prednosti zemalja članica koje se nalaze u euro-zoni te im omogućava poboljšanje ekonomskog upravljanja i suradnju od općeg značaja, što u konačnici dovodi do boljih životnih standarda te porasta zapošljavanja.

Iako je ušla u Europsku uniju još 1. srpnja 2013. godine, Republika Hrvatska još uvijek nije domaću službenu valutu - kunu, zamijenila eurom. Perspektiva uvođenja eura u Republiku Hrvatsku ovisi o spremnosti nositelja gospodarske politike da objektivno sagledaju uzroke slabosti gospodarstva zemlje, ali i o dinamici provođenja adekvatnih gospodarskih mjera kako bi se otklonili ti uzroci. Slabosti hrvatskog gospodarstva očituju se u prvom redu u strukturnoj nekonkurentnosti te slaboj performansi izvoznog sektora, relativno visokom izvoznom dugu, rastućim fiskalnim neravnotežama i relativno visokoj nezaposlenosti. Još je puno prostora za daljnja poboljšanja u Hrvatskoj kako bi se ispunili uvjeti konvergencije čijim ispunjenjem bi Hrvatska mogla preuzeti novu novčanu jedinicu te na taj način postati dijelom Eurosustava.

Dakle, da bi se stvorili uvjeti za održivu konvergenciju i ulazak u EMU, RH mora uspostaviti monetarnu politiku usmjerenu na stabilnost cijena te provesti sveobuhvatne strukturne reforme.

LITERATURA

Knjige:

1. Domančić, P., Nikolić, N (1994): Monetarne financije i financiranje razvoja, Ekonomski fakultet u Splitu, Sveučilište u Splitu, Split.
2. Lovrinović, I., Ivanov, M. (2009): Monetarna politika, RRiF-plus d.o.o., Zagreb.
3. Nikolić, N., Pečarić, M. (2007): Osnove monetarne ekonomije, Naklada Protuđer, Split.
4. Ruba, M.(2013): Ekonomski učinci pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, Fakultet ekonomije i turizma „Dr.Mijo Mirković“ Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, Pula.
5. Vidučić, A.(2016): Analiza utjecaja potencijalnog pristupanja Republike Hrvatske u Europsku monetarnu uniju na poslovanje poduzeća u RH, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split.
6. Vrabc, M.(2016): Monetarna politika Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
7. Vujčić, B.(2003): Euro-Europska monetarna unija i Hrvatska, Masmedia, Zagreb.

Časopisi:

1. Benić, Đ. (2014): Monetarna politika: transparentnost središnje banke i ciljana inflacija, Ekonomska misao praksa, Dubrovnik, Vol. 23., No. 1, str. 233-246.
2. Kesner-Škreb, M.(2006): Kriteriji konvergencije, Institut za javne financije, Zagreb, 30 (4), str. 407-408.
3. Kersan-Škabić, I. i Mihaljević, A. (2010): Nove zemlje članice EU i EMU - konvergencija i financijska kriza, Izvorni znanstveni članak., Pula, 23 (1), 2010., str. 12-26.

Izvori s interneta:

1. Deskar Škrbić, M. (2017): Hrvatska i euro II: sažetak cost-benefit analiza, [Internet], raspoloživo na: <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-i-euro-ii-sazeta-cost-benefit-analiza/>.
2. Europska komisija (2015): Jedna valuta za jednu Europu – put do eura, gospodarska i financijska pitanja, [Internet], raspoloživo na: <http://www.edic-cakovec.eu/wp-content/uploads/2015/02/Jedna-valuta-za-sve.pdf>.
3. Herek, S. (2015): Austrija je 20 godina članica EU-a,[Internet], raspoloživo na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/austrija-je-20-godina-clanica-eu-a-982194>.
4. Hrvatska danas (2017): Neki predsjednički kandidati otvoreno se zalažu za „Frexit“, istupanje Francuske iz monetarne unije, [Internet], raspoloživo na: <https://hrvatska-danas.com/2017/02/26/neki-predsjednicki-kandidati-otvoreno-se-zalazu-za-frexit-istupanje-francuske-iz-monetarne-unije/>.
5. Bob McTeer (2014): Two Percent Inflation: A Good Thing or A BadThing? raspoloživo na: <https://www.forbes.com/sites/bobmcteer/2014/04/08/two-percent-inflation-a-good-thing-or-a-bad-thing/#47c0bc541c7a>

Ostalo:

1. Državni zavod za statistiku, URL: www.dzs.hr
2. Europska komisija (2016): Izvješće o konvergenciji za 2016., Bruxelles.
3. Vijeće ministara (2010): Monetarno okrupnjavanje na europskom tlu- ekonomska i monetarna unija, Odsjek za istraživanje i analizu, Sarajevo.
4. Međunarodni monetarni fond, URL: www.imf.org

POPIS SLIKA

Slika 1: Dosadašnja postignuća među zemljama članicama EU-a.....11

POPIS TABLICA

Tablica 1: Kriteriji konvergencije.....	5
Tablica 2: Udjel pojedine zemlje u cjelokupnom uvozu i izvozu Republike Hrvatske.....	20

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Inflacija u Grčkoj 1997-2005.....	18
Grafikon2: Inflacija u Portugalu 1997-2005.....	19
Grafikon 3: Inflacija u Francuskoj 1997-2005.....	20
Grafikon 4: Inflacija u Austriji 1997-2005.....	21
Grafikon 5: Tromjesečni obračun BDP-a.....	25
Grafikon 6: Proračunski saldo države i javni dug.....	25
Grafikon 7: valutna struktura i izloženost banaka VIKR-u.....	29
Grafikon 8: mjesečni prosjek godišnje HICO inflacije u Sloveniji, Slovačkoj i Hrvatskoj....	32

POPIS KRATICA

BDP- bruto domaći proizvod

RH- Republika Hrvatska

EU- Europska unija

HNB- Hrvatska narodna banka

ECB- Europska centralna banka

ERM- europski tečajni mehanizam

ESB- Europska središnja banka

ESSB- Europski sustava središnjih banaka

EMU- Europska monetarna unija

VIKR- valutno inducirani kreditni rizik

SAŽETAK

Europska monetarna unija predstavlja prvi stub unutar strukture Europske unije. Da bi zemlje članice Europske unije ušle u euro-zonu i uvele euro kao svoju službenu valutu, one moraju zadovoljiti i kriterije nominalne konvergencije (Maastrichtski kriteriji), ali i kriterije realne konvergencije. Ispunjavanju kriterija nominalne konvergencije se pojedine zemlje obvezuju na postizanje srednjoročne i dugoročne fiskalne stabilnosti, dok se kriterijima realne konvergencije nastoji postići ravnoteža između siromašnijih i bogatijih zemalja. Stvaranje Europske monetarne unije je jedan od najsloženijih segmenata u europskim integracijama s obzirom na niz svojstava koje su države članice morale zadovoljiti. Iako u euro-zoni postoje brojni probleme (troškovi), važno je istaknuti prednosti koje donosi uvođenje eura, kao što je: poboljšanje ekonomskog upravljanja i suradnja od općeg značaja, što u konačnici dovodi do boljih životnih standarda te porasta zapošljavanja. Iako je Republika Hrvatska članica Europske unije, ona još uvijek nije domaću valutu zamijenila eurom. Zbog slabosti gospodarstva, pred Hrvatskom se nalazi još puno prostora za poboljšanje, kako bi se mogli ispuniti uvjeti konvergencije, koji bi doveli do stupanja Hrvatske u Eurosustav.

ključne riječi: Europska unija, monetarna politika, euro, kriteriji konvergencije

SUMMARY

The European Monetary Union is the first pillar within the European Union structure. In order for the EU member states to enter the euro zone and introduce the euro as their official currency, they must meet the criteria of nominal convergence (Maastricht criteria), but also the criteria of real convergence. Fulfilling the nominal convergence criteria of a particular country is bound to achieve medium and long-term fiscal stability, while real convergence criteria seek to balance the poorer and richer countries. The creation of the European Monetary Union is one of the most complex segments in European integration given the range of features that Member States had to meet. Although there are many problems in the Eurozone, it is important to point out the benefits of introducing the euro, such as: improving economic governance and cooperation of general importance, which ultimately leads to better living standards and employment growth. Although the Republic of Croatia is a member of the European Union, it still has not replaced the domestic currency with the euro. Due to the weakness of the economy, there is still a lot of room for improvement in Croatia to meet the convergence conditions that would lead to Croatia becoming the Eurosystem.

keywords: European Union, Monetary Policy, Euro, Convergence Criteria